

URZĄD STATYSTYCZNY
W BYDGOSZCZY

STATISTICAL OFFICE
IN BYDGOSZCZ

OCHRONA ŚRODOWISKA W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM W LATACH 2010-2012

INFORMACJE I OPRACOWANIA STATYSTYCZNE
INFORMATION AND STATISTICAL STUDIES

ENVIRONMENTAL PROTECTION
IN KUJAWSKO-POMORSKIE VOIVODSHIP
IN 2010-2012

Bydgoszcz

2014

URZĄD STATYSTYCZNY W BYDGOSZCZY

OCHRONA ŚRODOWISKA

W WOJEWÓDZTWIE KUJAWSKO-POMORSKIM
W LATACH 2010-2012

ZESPÓŁ REDAKCYJNY *EDITORIAL BOARD*

Przewodniczący *President*

Wioletta Zwara

Redaktor Główny *Editor in chief*

Barbara Ptaszyńska

Sekretarz *Secretary*

Małgorzata Rybak

**Autor opracowania
i opracowanie tablic *Author of the publication
and preparation of tables***

Bożena Małecka, Anna Nakielska

**Redakcja merytoryczna i techniczna, korekta,
skład i grafika komputerowa *Editorial and technical supervision, proof-
-reading, typesetting and computer graphics***

Anna Hoffmann, Ewa Liminowicz, Magdalena Miśko, Bożena Małecka, Adam Mańkowski

— Kujawsko-Pomorski Ośrodek Badań Regionalnych

— *Kujawsko-Pomorski Regional Survey Centre*

pod kierunkiem *supervised by*

Małgorzaty Rybak

Autor zdjęcia *Author of picture*

Magdalena Miśko

**Przy publikowaniu danych US
prosimy o podanie źródła**

Publikacja dostępna również na CD-ROM

***When publishing SO data
please indicate source***

Publication also available on CD-ROM

ISSN 1898-7788

Urząd Statystyczny w Bydgoszczy ul. Konarskiego 1-3, 85-066 Bydgoszcz,
tel. 52 3669-390, fax 52 3669-356; internet – <http://www.stat.gov.pl/bydgosz>
e-mail: SekretariatUSBGD@stat.gov.pl

Przedmowa

Mam przyjemność przekazać na Państwa ręce publikację statystyczną zawierającą informacje z zakresu ochrony środowiska pt. „**Ochrona środowiska w województwie kujawsko-pomorskim w latach 2010-2012**”. Scharakteryzowano w niej warunki naturalne i poszczególne komponenty środowiska w województwie. Opracowanie zawiera statystyczną charakterystykę ilościowo-jakościową zasobów naturalnych, problemów zagrożenia ochrony środowiska oraz gospodarki wodnej, a także działań podjętych na rzecz ochrony i kontroli stanu środowiska oraz ekonomicznych aspektów jego ochrony.

Publikacja składa się z uwag ogólnych i metodycznych, charakterystyki poszczególnych elementów środowiska w województwie kujawsko-pomorskim, tablic statystycznych, a także map i wykresów. Informacje zgrupowane zostały w siedmiu działach tematycznych charakteryzujących m.in. stan gleby, wód, powietrza, krajobrazu oraz aspekty ekonomiczne ochrony środowiska.

Podstawowym źródłem danych zawartych w niniejszym opracowaniu są badania i sprawozdawczość statystyczna GUS, a także informacje pozyskane ze sprawozdawczości ministerstw oraz wyniki pomiarów, kontroli, ocen i analiz wykonanych w ramach działalności innych instytucji.

W celu umożliwienia właściwej interpretacji prezentowanych informacji zachęcam do zapoznania się z treścią uwag ogólnych i metodycznych, które obejmują źródła i zakres danych statystycznych, sposoby prezentacji, stosowane klasyfikacje i grupowania oraz definicje najważniejszych pojęć znajdujących się w opracowaniu.

Składam serdeczne podziękowanie wszystkim osobom i instytucjom, które przyczyniły się do wzbogacenia treści tej publikacji. Wyrażam nadzieję, iż opracowanie „Ochrona środowiska...” będzie stanowiło cenne źródło informacji o oddziaływaniu człowieka na środowisko naturalne, poszerzy wiedzę z zakresu jego ochrony oraz będzie przydatne przy podejmowaniu decyzji wpływających na zmniejszenie zanieczyszczenia.

Zapraszam do współpracy z Urzędem Statystycznym w Bydgoszczy, zarówno w obszarze publikacji, jak i działań o charakterze analityczno-badawczym odpowiadających, w możliwie największym stopniu, na potrzeby Użytkowników danych statystycznych.

DYREKTOR

Urzędu Statystycznego w Bydgoszczy

Wioletta Zwara

Preface

I am pleased to present you with the publication on the subject of environmental protection entitled "Environmental protection in Kujawsko-Pomorskie Voivodship in 2010-2012". In this publication characterized natural conditions and individual environmental components in voivodship. This elaboration includes quantitative and qualitative characteristics of natural resources, problems related to threat of the environmental protection and water management as well as undertaking activities targeted at protection and control of environment as well as economic aspects of environmental protection.

This publication consists of general and methodological notes, characteristics of the individual elements of the environment in kujawsko-pomorskie voivodship, statistical tables and also maps and graphs. The statistical data has been grouped into seven thematic chapters characterizing condition of soil, water, air, landscape and economic aspects of environmental protection.

The main source of data included in this publication are research and statistical reporting CSO and also information from the resort reports of ministries as well as the results of measurements, inspections, evaluation and analyzes carried out in the framework of the activities of the institutions.

In order to enable a proper interpretation of the presented information I encourage you to read of general and methodological notes which include sources and range of statistical data and presentations and used classifications and groupings as well as definitions of the most important concepts contained in the publication.

To all persons and institutions which enriched contents of this publication, I would like to express my gratitude. I hope the study "Environmental protection..." will be valuable source of information concern human effects on nature environment, expand knowledge about environmental protection as well as will be useful in making decisions influencing reduction of pollution.

I invite you to cooperation with the Statistical Office in Bydgoszcz both in the area of publication as well as in analytical and research area corresponding to, as far as possible, the needs of statistical data Users.

DIRECTOR
of the Statistical Office in Bydgoszcz

Wioletta Zwara

SPIS TREŚCI

Przedmowa
Objaśnienia znaków umownych. Ważniejsze skróty
Uwagi ogólne
Uwagi metodyczne
Wyniki badań – synteza

ANEKS TABELARYCZNY (xls.)

TABLICE PRZEGLĄDOWE

- I. Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniach i ochronie środowiska (2000-2012)
- II. Ważniejsze dane o stanie, zagrożeniach i ochronie środowiska według podregionów (2010-2012)

DZIAŁY

- Warunki naturalne
- Wykorzystanie i ochrona powierzchni ziemi i gleby. Kopaliny
- Zasoby, wykorzystanie, zanieczyszczenie i ochrona wód
- Zanieczyszczenie i ochrona powietrza
- Odpady
- Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej
- Ekonomiczne aspekty ochrona środowiska

SPIS MAP I WYKRESÓW

Kierunki wykorzystania powierzchni województwa w 2013 r.
Struktura powierzchni geodezyjnej użytków rolnych w 2013 r.
Zużycie nawozów mineralnych lub chemicznych oraz wapniowych
Zużycie wody z wodociągów w gospodarstwach domowych w 2012 r.
Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w 2012 r.
Struktura ścieków przemysłowych wymagających oczyszczenia odprowadzonych bezpośrednio do wód lub do ziemi w 2012 r.
Struktura zanieczyszczeń z zakładów szczególnie uciążliwych w 2012 r.

CONTENTS

	Str. Page
Preface	3
Symbols. Abbreviations	6
General notes	7
Methodological notes	8
Resume	14

TABULAR PART (xls.)

REVIEW TABLES

- Major data on environmental state, threat and protection (2000-2012)*
- Major data on environmental state, threat and protection by subregions (2010-2012)*

CHAPTERS

- Natural conditions*
- Use and protection of land and soil. Useful minerals*
- Resources, use, pollution and protection of waters*
- Pollution and protection of air*
- Wastes*
- Nature and biodiversity protection*
- Economic aspects of environmental protection*

LIST OF MAPS AND GRAPHS

	Str. Page
<i>Directions of use of voivodship land in 2013</i>	18
<i>Structure of geodesic area of agricultural land in 2013</i>	18
<i>Consumption of mineral or chemical as well as lime fertilizers</i>	19
<i>Consumption of water from water supply system in households in 2012</i>	19
<i>Population using waste water treatment plants in 2012</i>	20
<i>Structure of industrial waste water requiring treatment discharging directly into waters or into the ground in 2012</i>	21
<i>Structure of pollutants from plants especially noxious in 2012</i>	21

SPIS MAP I WYKRESÓW (dok.)

LIST OF MAPS AND GRAPHS (cont.)

	Str. Page
Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w 2012 r.	22
Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona w 2012 r.	23

ZNAKI UMOWNE

Kreska	(-)	-	zjawisko nie występuje.
Zero	(0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,5.
	(0,0)	-	zjawisko istniało w wielkości mniejszej od 0,05.
Kropka	(•)	-	zupełny brak informacji albo brak informacji wiarygodnych.
Znak	(x)	-	wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe.
„W tym”		-	oznacza, że nie podaje się wszystkich składników sumy ogólnej.

WAŻNIEJSZE SKRÓTY

tys.	-	tysiąc	ha	-	hektar
µg	-	mikrogram	km ²	-	kilometr kwadratowy
g	-	gram	m ³	-	metr sześcienny
kg	-	kilogram	dam ³	-	dekametr sześcienny
t	-	tona	hm ³	-	hektometr sześcienny
cm	-	centymetr	szt.	-	sztuka
m	-	metr	cd.	-	ciąg dalszy
km	-	kilometr	dok.	-	dokończenie
m ²	-	metr kwadratowy	tabl.	-	tablica

UWAGI OGÓLNE

1. Prezentowane w publikacji dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — dotyczą **całej gospodarki narodowej**.
2. Dane prezentuje się:
 - 1) w układzie **Polskiej Klasyfikacji Działalności – PKD 2007**, opracowanej na podstawie Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych we Wspólnocie Europejskiej – *Statistical Classification of Economic Activities in the European Community – NACE Rev. 2. PKD 2007*, wprowadzona z dniem 1 I 2008 r. rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 24 XII 2007 r. (Dz. U. Nr 251, poz. 1885), zastąpiła Polską Klasyfikację Działalności – PKD 2004.
PKD 2007, w stosunku do klasyfikacji PKD 2004, wprowadziła zmiany zakresowe polegające na uwzględnieniu nowych grupowań rodzajów działalności, a także na przesunięciu rodzajów działalności pomiędzy poszczególnymi poziomami klasyfikacyjnymi; zmiany te spowodowały brak porównywalności danych również przy niezmiennych nazwach niektórych poziomów klasyfikacyjnych.
 - 2) według **sektorów własności**:
 - sektor publiczny — grupujący własność państwową (Skarbu Państwa i państwowych osób prawnych), własność jednostek samorządu terytorialnego oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora publicznego,
 - sektor prywatny — grupujący własność prywatną krajową (osób fizycznych i pozostałych jednostek prywatnych), własność zagraniczną (osób zagranicznych) oraz „własność mieszaną” z przewagą kapitału (mienia) podmiotów sektora prywatnego i brakiem przewagi sektorowej w kapitale (mieniu) podmiotu.„Własność mieszaną” określana jest głównie dla spółek i wyznaczana na podstawie struktury kapitału (mienia) deklarowanego we wniosku rejestracyjnym spółki;
3. Dane — jeśli nie zaznaczono inaczej — opracowano zgodnie z **każdorazowym stanem organizacyjnym gospodarki narodowej**.
4. Dane prezentowane dla podregionów i powiatów odpowiadają poziomowi 3 i 4 Nomenklatury Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych (**NTS**), opracowanej na podstawie *Nomenclature of Territorial Units for Statistics (NUTS)* obowiązującej w krajach Unii Europejskiej. NTS obowiązująca od 1 I 2008 r. wprowadzona została rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 XI 2007 r. (Dz. U. Nr 214, poz. 1573) w miejsce obowiązującej do 31 XII 2007 r. na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 13 VII 2000 r. (Dz. U. Nr 58, poz. 685 z późniejszymi zmianami).
Podregiony (poziom 3 – 66 jednostek) – grupują jednostki szczebla powiatowego.
5. Informacje o województwie oraz w podziale na **miasta i wieś** podano w każdorazowym podziale administracyjnym. Przez „miasta” rozumie się obszar położony w granicach administracyjnych tych jednostek, przez „wieś” — pozostałe terytorium województwa.
6. **Liczby względne (wskaźniki, odsetki)** obliczono z reguły na podstawie danych bezwzględnych wyrażonych z większą dokładnością niż podano w tablicach.
7. Przy **przeliczaniu na 1 mieszkańca (1000 ludności itp.)** danych według stanu w końcu roku przyjęto liczbę ludności według stanu w dniu 31 XII, a przy przeliczaniu danych charakteryzujących wielkość zjawiska w ciągu roku — według stanu w dniu 30 VI.
8. Do przeliczeń przyjęto liczbę ludności opracowaną – jeśli nie zaznaczono inaczej – za lata 2000–2009 na bazie Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2002, od 2010 r. – Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań 2011.
8. Niektóre informacje zostały podane na podstawie danych nieostatecznych i mogą ulec zmianie w następnych publikacjach Urzędu Statystycznego.
9. **Ze względu na zaokrąglenia danych, w niektórych przypadkach sumy składników mogą się różnić nieznacznie od podanych wielkości „ogółem”.**
10. Informacje statystyczne pochodzące ze źródeł spoza Urzędu Statystycznego opatrzone odpowiednimi notami, przy przyjęciu zasady, że jako źródłodawcę podaje się instytucję przekazującą informacje prezentowane w tablicy za ostatni rok.
11. W Roczniku zastosowano skróty nazw niektórych poziomów klasyfikacyjnych; zestawienie zastosowanych skrótów i pełnych nazw podaje się poniżej:

skrót

pełna nazwa

POLSKA KLASYFIKACJA DZIAŁALNOŚCI – PKD 2007

sekcje

Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną i gorącą wodę	Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych
Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami, rekultywacja	Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle
Obsługa rynku nieruchomości	Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości

* * *

Wyjaśnienia metodyczne dotyczące podstawowych pojęć i metod opracowania danych liczbowych zamieszczono w uwagach ogólnych do poszczególnych działów. Rozszerzone wyjaśnienia dotyczące poszczególnych dziedzin statystyki Czytelnik znajdzie w publikacjach tematycznych, w Roczniku Statystycznym Rzeczypospolitej Polskiej oraz w serii „Zeszyty metodyczne i klasyfikacje”.

UWAGI METODYCZNE

OBJAŚNIENIA PODSTAWOWYCH POJĘĆ

WYKORZYSTANIE I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI I GLEBY. KOPALINY

Dane o stanie i zmianach w **ewidencyjnym przeznaczeniu gruntów** opracowano na podstawie rocznych wykazów gruntów wprowadzonych rozporządzeniem Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 III 2001 r. w sprawie ewidencji gruntów i budynków (Dz. U. Nr 38, poz. 454). Od danych za 1997 r. wykazy sporządzają: Główny Urząd Geodezji i Kartografii oraz wojewódzkie wydziały geodezji i gospodarki gruntami. Dane te prezentowane są według powierzchni geodezyjnej. Ewidencja ta wprowadziła od 2002 r. zmiany polegające głównie na włączeniu do użytków rolnych: gruntów rolnych zabudowanych (poprzednio ujmowanych w pozycji „grunty zabudowane i zurbanizowane”), gruntów pod stawami (ujmowanych w pozycji „wody śródlądowe stojące”) oraz rowów (które stanowiły odrębną pozycję).

Dane według wymienionej ewidencji o:

- 1) **użytkach rolnych** dotyczą: gruntów ornych, sadów, łąk i pastwisk trwałych, gruntów rolnych zabudowanych zajętych pod budynki mieszkalne oraz inne budynki i urządzenia budowlane służące produkcji rolniczej, nie wyłączając produkcji rybnej oraz przetwórstwa rolno-spożywczego (kotłownie, komórki, garaże, szopy, stodoły, wiaty, spichlerze, budynki inwentarskie, place składowe i manewrowe w obrębie zabudowy itp.), a także ogródków przydomowych w gospodarstwach rolnych, gruntów pod stawami obejmującymi zbiorniki wodne (z wyjątkiem jezior i zbiorników zaporowych z urządzeniami do regulacji poziomu wód) wyposażone w urządzenia hydrotechniczne, nadające się do chowu, hodowli i przetrzymywania ryb, obejmujące powierzchnię ogroblowaną wraz z systemem rowów oraz z terenami przyległymi do stawów i z nimi związanymi, a należącymi do obiektu stawowego, gruntów pod rowami, do których zalicza się otwarte rowy pełniące funkcję urządzeń melioracji wodnych dla gruntów wykorzystywanych do produkcji rolniczej.
- 2) **gruntach leśnych oraz zadrzewionych i zakrzewionych** dotyczą:
 - **lasów** do których zalicza się grunty określone jako „las” w ustawie z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. z 2011 r. Nr 12, poz.59).
 - **gruntów zadrzewionych i zakrzewionych**, do których zalicza się grunty porośnięte roślinnością leśną, których pole powierzchni jest mniejsze od 0,1 ha, a także: śródpolne skupiska drzew i krzewów niezaliczone do lasów, tereny torfowisk, pokryte częściowo kępami krzewów i drzew karłowatych, grunty porośnięte wikliną w stanie naturalnym i krzewiastymi formami wierzb w dolinach rzek i obniżeniach terenu, przylegające do wód powierzchniowych grunty porośnięte drzewami lub krzewami, stanowiące biologiczną strefę ochronną cieków i zbiorników wodnych, jary i wąwozy pokryte naturalnie lub sztucznie drzewami i krzewami w celu zabezpieczenia przed erozją, niezaliczone do lasów, wysypiska kamieni i gruzowiska porośnięte drzewami i krzewami, zadrzewione i zakrzewione tereny nieczynnych cmentarzy, poza zwałami kompleksami lasów, skupiska drzew i krzewów mające charakter parku, niewyposażone w urządzenia i budowle dla rekreacji i wypoczynku.
- 3) **gruntach pod wodami powierzchniowymi** dotyczą:
 - gruntów pod wodami powierzchniowymi płynącymi, do których zalicza się grunty pod wodami płynącymi w rzekach, potokach górskich, kanałach i innych ciekach, o przepływach stałych lub okresowych oraz źródła, z których cieki biorą początek, a także grunty pod wodami znajdującymi się w jeziorach i zbiornikach sztucznych, z których cieki wypływają lub do których wpływają.
 - gruntów pod wodami powierzchniowymi stojącymi, do których zalicza się grunty pod wodami w jeziorach i zbiornikach innych niż określone powyżej.
- 4) **gruntach zabudowanych i zurbanizowanych** dotyczą:
 - terenów mieszkaniowych, do których zalicza się grunty zajęte pod budynki mieszkalne, urządzenia funkcjonalnie związane z budynkami mieszkalnymi (podwórza, dojazdy, przejścia, przydomowe place gier i zabaw itp.), a także ogródki przydomowe,
 - terenów przemysłowych do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia służące produkcji przemysłowej, a także ujęcia wody, oczyszczalnie ścieków, stacje transformatorowe, czynne hałdy i wysypiska, urządzenia magazynowo-składowe, bazy transportowe i remontowe itp.,
 - innych terenów zabudowanych do których zalicza się grunty zajęte pod budynki i urządzenia związane z administracją, służbą zdrowia, handlem, kultem religijnym, rzemiosłem, usługami, nauką, oświatą, kulturą i sztuką, wypoczynkiem, łącznością, itp., czynne cmentarze, grzebowiska zwierząt oraz inne grunty zabudowane (nieujęte w poz. dotyczących terenów mieszkaniowych i przemysłowych),
 - zurbanizowanych terenów niezabudowanych do których zalicza się grunty niezabudowane, ale przeznaczone w planach zagospodarowania przestrzennego pod zabudowę, wyłączone z produkcji rolniczej i leśnej,
 - terenów rekreacyjno-wypoczynkowych do których zalicza się niezajęte pod budynki:
 - tereny ośrodków wypoczynkowych, zabaw dziecięcych, plaże, urządzone parki, skwery, zieleńce (poza pasami ulic),
 - tereny o charakterze zabytkowym: ruiny zamków, grodziska, kurhany, pomniki przyrody itp.,
 - tereny sportowe: stadiony, boiska sportowe, skocznie narciarskie, tory saneczkowe, strzelnice sportowe, kąpieliska itp.,
 - tereny spełniające funkcje rozrywkowe: lunaparki, wesołe miasteczka itp.,
 - ogrody zoologiczne i botaniczne,
 - tereny zieleni nieurządzonej nie zaliczone do lasów oraz gruntów zadrzewionych i zakrzewionych.
 - terenów komunikacyjnych, do których zalicza się grunty zajęte pod:
 - drogi: krajowe, wojewódzkie, powiatowe, gminne, w osiedlach mieszkaniowych, dojazdowe do gruntów rolnych i leśnych oraz do obiektów użyteczności publicznej; place postojowe i manewrowe przy dworcach kolejowych, autobusowych i lotniczych, portach morskich i rzecznych, i innych oraz ogólnodostępne dojazdy do ramp wyładowniczych i placów składowych,
 - tereny kolejowe,
 - inne tereny komunikacyjne obejmujące: porty lotnicze i inne budowle oraz urządzenia służące komunikacji lotniczej, urządzenia portowe, przystanie obiekty i budowle służące komunikacji wodnej, naziemne obiekty, budowle i urządzenia górskich kolei linowych, torowiska tramwajowe poza pasami ulic i dróg, a także obiekty i urządzenia związane z komunikacją miejską, urządzone parkingi poza lasami państwowymi, dworce autobusowe, wały ochronne wód przystosowane do ruchu kołowego.

- 5) **użytkach kopalnych** dotyczących gruntów zajętych przez czynne odkrywkowe kopalnie, w których odbywa się wydobywanie kopalin.
- 6) **użytkach ekologicznych** dotyczących prawnie chronionych pozostałości ekosystemów, takich jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce itp. Użytki ekologiczne określa się na podstawie rozporządzenia właściwego wojewody lub uchwały właściwej rady gminy, podjętych na podstawie przepisów o ochronie przyrody.
- 7) **nieużytkach** dotyczących:
 - niezakwalifikowanych do użytków ekologicznych: bagien (błota, topieliska, trzęsawiska, moczary, rojsty), piasków (piaski ruchome, plaże nieurządzone, piaski nadbrzeżne, wydmy), naturalnych utworów fizjograficznych, takich jak: urwiska, strome stoki, uskoki, skały, rumowiska,
 - nieprzeznaczonych do rekultywacji wyrobisk po wydobywaniu kopalin.
- 8) **terenach różnych** dotyczących wszystkich pozostałych gruntów, których nie można zaliczyć do innych użytków, takich jak: grunty przeznaczane do rekultywacji oraz niezagospodarowane grunty zrehabilitowane, wały ochronne nieprzystosowane do ruchu kołowego. Do terenów przeznaczonych do rekultywacji zalicza się zdegradowane lub zdewastowane grunty, takie jak: nieczynne hałdy, wysypiska, zapadliska, tereny po działalności przemysłowej i górniczej oraz po poligonach wojskowych, dla których właściwe organy zatwierdziły projekty rekultywacji.

Dane o **gruntach rolnych i leśnych wyłączonych na cele nierolnicze i nieleśne** dotyczą gruntów, za które pobrano należności i opłaty w trybie ustawy z dnia 3 II 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (jednolity tekst, Dz. U. 2013 poz. 1205). Ustawa ta chroni wszystkie grunty rolne zaliczone do klas bonitacyjnych I—III oraz grunty rolne klas bonitacyjnych IV—VI wytworzone z gleb organicznych. Od 2009 r. przepisów ustawy nie stosuje się do gruntów rolnych, stanowiących użytki rolne, położonych w granicach administracyjnych miast.

Klasy bonitacyjne użytków rolnych określają jakość użytków rolnych pod względem przydatności do produkcji rolniczej; klasa I oznacza najwyższą wartość rolniczą, klasa VI — najniższą.

Dane o **gruntach zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania** dotyczą gruntów, które utraciły całkowicie wartości użytkowe (grunty zdewastowane) oraz gruntów, których wartość użytkowa zmalała w wyniku pogorszenia się warunków przyrodniczych lub wskutek zmian środowiska oraz działalności przemysłowej, a także wadliwej działalności rolniczej (grunty zdegradowane).

Rekultywacja gruntów polega na nadaniu lub przywróceniu gruntom zdegradowanym lub zdewastowanym wartości użytkowych lub przyrodniczych przez właściwe ukształtowanie rzeźby terenu, poprawienie właściwości fizycznych i chemicznych, uregulowanie stosunków wodnych, odtworzenie gleb, umocnienie skarp oraz odbudowanie lub zbudowanie niezbędnych dróg. Grunty zrehabilitowane podlegają zagospodarowaniu, czyli rolnictwem, leśnictwem lub innemu rodzajowi użytkowania.

Melioracje wodne szczegółowe obejmują: ciekły wodny naturalny i sztuczny odwadniający i nawadniający o szerokości dna do 1,5 m w ich dolnym biegu oraz rurociągi o średnicy do 1 m z wyjątkiem rurociągów o średnicy większej niż 0,4 m na odcinkach przebiegających przez zabudowane tereny wsi i miast, groble na obszarach nawadnianych, drenowania, deszczownie wraz z pompami przenośnymi, stawy rybne i inne podobne urządzenia. Melioracje scharakteryzowano powierzchnią zmeliorowanych gruntów oraz łąk i pastwisk zagospodarowanych według rodzajów melioracji szczegółowych.

ZASOBY, WYKORZYSTANIE, ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA WÓD

Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych to część zasobów, które z uwzględnieniem zasad ich ochrony i warunków technicznych mogą być pobierane z określonego poziomu wodonośnego bez naruszania równowagi hydrogeologicznej.

Przyrost zasobów wód podziemnych jest to ilość wody dodatkowo udokumentowana w wyniku prowadzonych w danym roku prac hydrogeologiczno-studiennych przy budowie ujęć wód podziemnych i przekazana do wykorzystania.

Informacje o **poborze wody** dotyczą:

- 1) w pozycji „na cele produkcyjne (poza rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem)” — jednostek organizacyjnych wnoszących opłaty za pobór z ujęć własnych rocznie 5 dam³ i więcej wody podziemnej albo 20 dam³ i więcej wody powierzchniowej lub odprowadzających rocznie 20 dam³ i więcej ścieków;
- 2) w pozycji „nawodnienia w rolnictwie i leśnictwie oraz napełnianie i uzupełnianie stawów rybnych” — jednostek organizacyjnych rolnictwa, leśnictwa i rybactwa zużywających wodę na potrzeby nawadniania gruntów rolnych i leśnych o powierzchni minimum 20 ha oraz na potrzeby eksploatacji stawów rybnych o powierzchni co najmniej 10 ha;
- 3) w pozycji „eksploatacja sieci wodociągowej” — wszystkich jednostek nadzorujących pracę sieci wodociągowej (w tym również spółdzielni mieszkaniowych, spółek wodnych, zakładów usług wodnych, zakładów pracy itd.).

Dane dotyczące **oceny sanitarnej wodociągów oraz jakości wody** pobieranej z tych urządzeń opracowywane są zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 29 III 2007 r. w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi (Dz. U. Nr 61, poz. 417, z późniejszymi zmianami); dane opracowano na podstawie wyników badań terenowo-laboratoryjnych wykonywanych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne.

Wodociągi pogrupowano według ich wydajności dobowej. Na podstawie wyników analiz fizyczno-chemicznych i badań bakteriologicznych wyróżnia się **dwie kategorie urządzeń**: dostarczające wodę dobrą, tj. odpowiadającą wymaganiom sanitarnym i wodę złą, tj. niespełniającą tych wymagań.

Dane o **ludności korzystającej w miastach z wodociągów i kanalizacji** obejmują ludność zamieszkałą w budynkach mieszkalnych podłączonych do określonej sieci oraz ludność korzystającą z wodociągów przez źródła podwórzowe i uliczne, a z kanalizacji przez wpusty kanalizacyjne.

Informacje o **długości sieci wodociągowej** dotyczą przewodów ulicznych bez połączeń prowadzących do budynków mieszkalnych i innych obiektów.

Dane o **długości sieci kanalizacyjnej**, oprócz przewodów ulicznych, uwzględniają kolektory, tj. przewody odbierające ścieki z sieci ulicznej; nie uwzględniają natomiast kanałów przeznaczonych wyłącznie do odprowadzania wód opadowych.

Przez **połączenia wodociągowe i kanalizacyjne** prowadzące do budynków mieszkalnych (łącznie z budynkami zbiorowego zamieszkania, jak np. hotele pracownicze, domy studenckie i internaty, domy opieki społecznej) rozumie się odgałęzienia łączące poszczególne budynki z siecią rozdzielczą lub w przypadku kanalizacji – z siecią ogólnospławną.

Dane o zużyciu wody z wodociągów w gospodarstwach domowych obejmują ilość wody pobranej z sieci wodociągowej za pomocą urządzeń zainstalowanych w budynku.

Dane o **ściekach przemysłowych** dotyczą ścieków odprowadzonych z jednostek, które według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD 2007) zostały ujęte w „Przemysle” obejmującym sekcje: „Górnictwo i wydobywanie”, „Przetwórstwo przemysłowe”, „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”, „Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją”, jak również w pozostałych sekcjach, których udział w ilości odprowadzonych ścieków jest niewielki. Do tych samych jednostek odnoszą się dane o poborze wód i wyposażeniu w oczyszczalnie ścieków.

Jako **ścieki przemysłowe wymagające oczyszczenia** przyjęto ścieki odprowadzane siecią kanałów lub rowów otwartych bezpośrednio do wód, do ziemi lub do sieci kanalizacyjnej z jednostek produkcyjnych (łącznie z zanieczyszczonymi wodami z odwadniania zakładów górniczych i zanieczyszczonymi wodami wykorzystanymi w przemyśle do celów chłodniczych).

Wody chłodnicze są to ścieki o podwyższonej temperaturze powstałe w wyniku użycia wód do celów chłodniczych w procesach technologicznych.

Za **wody chłodnicze niewymagające oczyszczenia** uznaje się wody, które spełniają następujące warunki:

- 1) są odprowadzane do wód oddzielnym systemem kanalizacji,
- 2) ładunki zanieczyszczeń w wodach chłodniczych po procesie produkcyjnym nie są większe od ładunków zanieczyszczeń w wodach pobranych do celów chłodzenia,
- 3) temperatura wód chłodniczych odprowadzonych do jezior oraz ich dopływów nie przekracza 26°C, a do pozostałych wód, z wyjątkiem morza terytorialnego, nie przekracza 35°C.

Dane o **ściekach oczyszczanych** dotyczą ścieków oczyszczanych mechanicznie, chemicznie, biologicznie oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów i odprowadzonych do wód lub do ziemi.

Przez **ścieki oczyszczane mechanicznie** rozumie się ścieki poddane procesowi usuwania jedynie zanieczyszczeń nierozpuszczalnych, tj. ciał stałych i tłuszczów ulegających osadzeniu lub flotacji, przy użyciu krat, sit, piaskowników, odtłuszczaczy współpracujących z osadnikami Imhoffa.

Chemiczne oczyszczanie ścieków polega na wytrącaniu niektórych związków rozpuszczalnych względnie ich neutralizacji metodami chemicznymi, takimi jak koagulacja, sorpcja na węglu aktywnym itp.

Biologiczne oczyszczanie ścieków polega na usuwaniu ze ścieków zanieczyszczeń organicznych oraz związków biogenych i refrakcyjnych w procesie biologicznego rozkładu. Proces mineralizacji przebiega w środowisku wodnym, poprzez działanie mikroorganizmów i drobnoustrojów. Oczyszczanie biologiczne następuje w sposób naturalny (np. przez rolnicze wykorzystanie ścieków, zraszanie pól, stawy rybne) lub w urządzeniach sztucznych (złoża biologiczne, osad czynny).

Podwyższone usuwanie biogenów w ściekach następuje w oczyszczalniach ścieków o wysokoefektywnych technologiach oczyszczania (głównie biologicznych, a także chemicznych) umożliwiających zwiększoną redukcję azotu i fosforu.

Kilkustopniowe oczyszczanie mechaniczne i biologiczne lub mechaniczno-chemiczno-biologiczne odprowadzanych ścieków zakwalifikowano do najwyższego stopnia oczyszczania (biologicznego lub chemicznego).

Dane o **ściekach komunalnych** obejmują ścieki odprowadzone siecią kanalizacyjną przez jednostki będące w gestii przedsiębiorstw i zakładów wodociągowo-kanalizacyjnych, dla których organem założycielskim jest wojewoda (lub będących pod zarządem samorządów terytorialnych) oraz przez zbiorczą kanalizację wojewódzkich zakładów usług wodnych, spółdzielni mieszkaniowe, kółka rolnicze i zakłady pracy (przemysłowe, rolnicze, budowlane, itp., obsługujące domy mieszkalne). Ścieki te przed odprowadzeniem do odbiornika powinny być w całości poddane procesom oczyszczania, stąd w statystyce zostały ujęte jako **ścieki wymagające oczyszczenia**. Dane te nie obejmują wód opadowych i infiltracyjnych odprowadzanych siecią kanalizacyjną. Począwszy od danych za 2010 r. zmieniła się metodologia badania ilości ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną, dlatego dane dotyczące ścieków komunalnych nie są w pełni porównywalne z latami ubiegłymi.

Komunalne oczyszczalnie ścieków obejmują wszystkie oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. Nie są objęte badaniami statystycznymi oczyszczalnie przydomowe (przysagrodowe) lub oczyszczające ścieki wyłącznie dowożone (oczyszczalnie niepracujące na sieci kanalizacyjnej).

Dane o **ściekach oczyszczanych odprowadzonych siecią kanalizacyjną** obejmują ścieki oczyszczane w oczyszczalniach mechanicznych, mechaniczno-biologicznych oraz z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Ładunek zanieczyszczeń w ściekach to masa zanieczyszczeń zawartych w ściekach odprowadzona w jednostce czasu, równa iloczynowi natężenia przepływu ścieków i stężenia zanieczyszczeń.

Równoważna liczba mieszkańców (RLM) jest to liczba wyrażająca wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach odprowadzanych z obiektów przemysłowych i usługowych w stosunku do jednostkowego ładunku zanieczyszczeń w ściekach z gospodarstw domowych, odprowadzanych od jednego mieszkańca w ciągu doby. W Polsce przyjęto ładunek BZT₅ pochodzący od jednego mieszkańca równy 60 g O₂/dobę.

Biochemiczne zużycie tlenu (BZT₅) jest to ilość tlenu zużyta w ciągu 5 dni (procesy mineralizacji najbardziej intensywnie przebiegają w ciągu pierwszych 5 dni) w procesie biochemicznego utleniania substancji (głównie organicznych) zawartych w ściekach, przy użyciu żywych bakterii i enzymów pozakomórkowych.

Chemiczne zużycie tlenu (ChZT) jest to ilość tlenu pobrana w procesie chemicznego utleniania ścieków.

Zawiesiny w ściekach to nierozpuszczone, zawieszane substancje i materiały o różnym stopniu rozdrobnienia.

W procesach oczyszczania ścieków wytwarzają się **osady ściekowe**. Ilość i skład osadów uzależnione są od sposobu i stopnia oczyszczania ścieków.

Do **miast obsługiwanych przez oczyszczalnie ścieków** zaliczono te miasta, z których ścieki komunalne przed odprowadzeniem ich do odbiornika były poddawane procesom oczyszczania mechanicznego, biologicznego lub z podwyższonym usuwaniem biogenów. W przypadku wyposażenia miasta w kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o klasyfikacji miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decydowała przewaga ilości ścieków oczyszczanych mechanicznie, biologicznie lub z podwyższonym usuwaniem biogenów.

Dane o **ludności miast i wsi korzystającej z oczyszczalni ścieków** podano w oparciu o szacunek liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie pracujące na sieci kanalizacyjnej. W przypadku gdy miasto obsługiwane jest przez kilka oczyszczalni o różnym sposobie oczyszczania, o zakwalifikowaniu miasta do obsługiwanego przez poszczególne rodzaje oczyszczalni ścieków decyduje przewaga ilości ścieków oczyszczanych przez dany rodzaj oczyszczalni.

ZANIECZYSZCZENIE I OCHRONA POWIETRZA

Przez **zanieczyszczenie powietrza** rozumie się wprowadzanie przez człowieka, bezpośrednio lub pośrednio, do powietrza substancji stałych, ciekłych lub gazowych w takich ilościach, które mogą zagrażać zdrowiu człowieka, ujemnie wpływać na klimat, przyrodę żywą, glebę lub wodę, a także spowodować inne szkody w środowisku.

Przez **źródło emisji zanieczyszczeń powietrza** należy rozumieć miejsce, w którym następuje wprowadzenie (wyemitowanie) do powietrza substancji zanieczyszczających. Źródłami zanieczyszczeń są: zakłady energetyczne (elektrownie i elektrociepłownie), zakłady przemysłowe, kotłownie komunalne, paleniska indywidualne (domowe), środki transportu, źródła wtórne powstałe

w wyniku wydalania oraz utylizacji ścieków i odpadów (np. hałdy, wysypiska), rolnictwo (np. rozsiewanie nawozów sztucznych, stosowanie środków ochrony roślin), a także przemiany i reakcje chemiczne zachodzące w zanieczyszczonej atmosferze oraz źródła naturalne (np. pożary lasów, burze pyłowe, pyły kosmiczne).

Wielkość emisji z poszczególnych źródeł i poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń (określonych prawnie) może być ustalona w wyniku pomiarów lub obliczeń wykonanych na podstawie bilansu surowcowo-paliwowego w oparciu o wskaźniki emisji zanieczyszczeń dla charakterystycznych procesów technologicznych.

Dane o **emisji z zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza** pochodzą z corocznej sprawozdawczości GUS i dotyczą zanieczyszczeń wprowadzonych w sposób zorganizowany (tzn. z wszelkiego rodzaju urządzeń technologicznych i ogrzewczych za pośrednictwem emitorów-kominów, wyrzutni wentylacyjnych) oraz w sposób niezorganizowany (z hałd, składowisk, w toku przeładunku substancji sypkich lub lotnych, z hal produkcyjnych itp.).

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza to tzw. punktowe źródła emisji zanieczyszczeń, do których zaliczono wszystkie jednostki organizacyjne ustalone przez ówczesnego Ministra Ochrony Środowiska i Zasobów Naturalnych na podstawie określonej wysokości opłat wniesionych w 1986 r. za roczną emisję substancji zanieczyszczających powietrze według stawek określonych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 13 stycznia 1986 r. w sprawie opłat za gospodarce korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian (Dz. U. Nr 7, poz. 40 z późn. zmianami). Ustalona w ten sposób zbiorowość jednostek sprawozdawczych (zakładów) utrzymywana jest corocznie, co m.in. zapewnia zachowanie ciągłości i porównywalności wyników badania. Zbiorowość ta może być powiększona jedynie w szczególnych wypadkach, np. o jednostki nowouruchomione lub rozbudowane o wysokiej skali progowej emisji zanieczyszczeń.

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych dotyczy ilości zanieczyszczeń pyłowych odprowadzonych do atmosfery w ciągu roku i obejmuje poszczególne rodzaje tych zanieczyszczeń, tj.: pyły ze spalania paliw, cementowo-wapiennicze i materiałów ogniotrwałych, krzemowe, nawozów sztucznych, węglowo-grafitowe, sadzę i inne emitowane w danym zakładzie zanieczyszczenia pyłowe.

Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych dotyczy ilości zanieczyszczeń gazowych odprowadzonych przez jednostkę sprawozdawczą do atmosfery w ciągu roku i obejmuje następujące rodzaje zanieczyszczeń: dwutlenek siarki, tlenki azotu, tlenek węgla, dwutlenek węgla, węglowodory i inne emitowane przez dany zakład zanieczyszczenia gazowe określone w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 14 X 2008 r. w sprawie opłat za korzystanie ze środowiska (Dz. U. Nr 196, poz. 1217).

Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych, oraz dwutlenku siarki określana jest zazwyczaj metodami pomiarowymi, a w przypadku braku urządzeń pomiarowych dokonuje się oszacowania wielkości emisji. Wielkości emisji pozostałych rodzajów zanieczyszczeń gazowych opierają się przeważnie na ustaleniach szacunkowych. Prezentowany w publikacji **wskaźnik dotyczący stopnia redukcji zanieczyszczeń gazowych** został wyliczony i przedstawiony **bez uwzględnienia wielkości emisji CO₂**, ze względu na to, że wielkość emisji CO₂ charakteryzuje się dużymi wartościami bezwzględnymi.

Jednolita metodologia określania emisji poszczególnych rodzajów zanieczyszczeń i w miarę stabilna w kolejnych latach zbiorowość zakładów pozwala na ogólną ocenę skali zjawisk oraz tendencji i dynamiki zmian zagrożenia atmosfery ze strony głównych przemysłowych i energetycznych źródeł zanieczyszczeń powietrza.

Ochrona powietrza polega na zapewnieniu jak najlepszej jego jakości, w szczególności przez utrzymanie poziomów substancji w powietrzu poniżej dopuszczalnych dla nich poziomów lub co najmniej na tych poziomach oraz przez zmniejszanie poziomów substancji w powietrzu co najmniej do dopuszczalnych, gdy nie są one dotrzymane.

Dane o **ilości zatrzymanych i zneutralizowanych zanieczyszczeń** pyłowych oraz gazowych (według rodzajów) obrazują rozmiary zanieczyszczeń zredukowanych w urządzeniach do ochrony powietrza, zainstalowanych w zakładach uznanych za szczególnie uciążliwe dla atmosfery.

Skuteczność działania urządzeń oczyszczających, określana jako **stopień redukcji zanieczyszczeń**, jest wielkością charakterystyczną dla urządzeń i wskazuje, jaki procent całkowitej ilości danego zanieczyszczenia wprowadzonego do urządzenia został przez to urządzenie zatrzymany. Wskaźnik ten wyraża się procentowym stosunkiem ilości zanieczyszczenia zatrzymanego do ilości zanieczyszczenia wytworzonego, tj.: zatrzymanego i wyemitowanego. Wartość tego wskaźnika może wahać się od 0 do 100%. Im bliższa jest 100%, tym większy jest potencjał ochronny danego źródła zanieczyszczeń.

ODPADY

Odpady oznaczają każdą substancję lub przedmiot należący do jednej z kategorii określonych w załączniku nr 1 do ustawy o odpadach z dnia 27 IV 2001 r. (jednolity tekst, Dz.U. z 2010 r. Nr 185, poz. 1243, z późniejszymi zmianami), których posiadacz pozbywa się, zamierza pozbyć się lub do ich pozbycia się jest obowiązany. Przez **wytwórcę odpadów** rozumie się każdego, którego działalność lub bytowanie powoduje powstawanie odpadów oraz każdego, kto przeprowadza wstępne przetwarzanie, mieszanie lub inne działania powodujące zmianę charakteru lub składu tych odpadów.

Informacje o **odpadach** opracowane zostały zgodnie z katalogiem odpadów opartym o Listę Odpadów wprowadzoną do prawodawstwa Unii Europejskiej z dniem 1 I 2002 r.

Informacje o **ilości i rodzajach odpadów** dotyczą zakładów, które wytworzyły w ciągu roku powyżej 1 tys. t odpadów lub nagromadziły 1 mln t i więcej odpadów (z wyłączeniem odpadów komunalnych).

Zawarte w dziale informacje o odpadach (z wyłączeniem odpadów komunalnych) dotyczą ilości i rodzajów:

- odpadów wytworzonych w ciągu roku, z określeniem ilości odpadów poddanych odzyskowi, unieszkodliwionych, w tym skladowanych na składowiskach (wysypiskach, hałdach, stawach osadowych) własnych i innych, unieszkodliwionych termicznie, kompostowanych oraz magazynowanych czasowo,
- odpadów dotychczas skladowanych (nagromadzonych) na terenach zakładów, tj. zalegających na składowiskach (wysypiskach, hałdach, stawach osadowych).

Ponadto podano informacje o powierzchni składowisk (wysypisk, hałd, stawów osadowych) niezrekultywowanej i zreultywowanej w ciągu roku.

Przez **odzysk odpadów** rozumie się wszelkie działania, niestwarzające zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska, polegające na wykorzystaniu odpadów w całości lub w części lub prowadzące do odzyskania z odpadów substancji, materiałów lub energii i ich wykorzystania.

Przez **unieszkodliwienie odpadów** rozumie się poddanie odpadów procesom przekształceń biologicznych, fizycznych lub chemicznych w celu doprowadzenia ich do stanu, który nie stwarza zagrożenia dla życia, zdrowia ludzi lub dla środowiska.

Magazynowanie odpadów to czasowe przetrzymywanie lub gromadzenie odpadów przed ich transportem, odzyskiem lub unieszkodliwieniem.

Przez **odpady skladowane** należy rozumieć odpady usunięte na składowiska (wysypiska, hałdy, stawy osadowe) własne zakładów lub obce.

Dane o **odpadach dotychczas skladowanych (nagromadzonych)** dotyczą ilości odpadów zdeponowanych na terenach własnych zakładów w wyniku skladowania w roku sprawozdawczym i w latach poprzednich.

Za **odpady komunalne** uznaje się odpady powstające w gospodarstwach domowych, z wyłączeniem pojazdów wycofanych z eksploatacji, a także odpady niezawierające odpadów niebezpiecznych, pochodzące od innych wytwórców odpadów, które ze względu na swój charakter lub skład są podobne do odpadów powstających w gospodarstwach domowych.

Informacje o odpadach komunalnych podaje się zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 27 IX 2001 r. w sprawie katalogu odpadów (Dz. U. Nr 112, poz. 1206).

OCHRONA PRZYRODY I KRAJOBRAZU

Ochrona przyrody polega na zachowaniu, zrównoważonym użytkowaniu oraz odnawianiu zasobów, tworów i składników przyrody (m.in. dziko występujących oraz objętych ochroną gatunkową roślin, zwierząt i grzybów, zwierząt prowadzących wędrowny tryb życia, siedlisk przyrodniczych); formami ochrony przyrody są: parki narodowe, rezerwy przyrody, parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, pomniki przyrody, ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.

Podstawą prawną regulującą ustanowienie form ochrony przyrody jest ustawa o ochronie przyrody z dnia 16 IV 2004 r. (jednolity tekst, Dz. U. 2013 poz. 627, z późniejszymi zmianami); formy te tworzone są w drodze rozporządzenia Rady Ministrów, zarządzenia regionalnego dyrektora ochrony środowiska, uchwały sejmiku województwa lub rady gminy.

Cele ochrony przyrody to:

- utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów,
- zachowanie różnorodności biologicznej,
- zachowanie dziedzictwa geologicznego i paleontologicznego,
- zapewnienie ciągłości istnienia gatunków roślin, zwierząt i grzybów wraz z ich siedliskami, przez ich utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony,
- ochrona walorów krajobrazowych, zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień,
- utrzymywanie lub przywracanie do właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych, a także pozostałych zasobów, tworów i składników przyrody,
- kształtowanie właściwych postaw człowieka wobec przyrody przez edukację, informowanie i promocję w dziedzinie ochrony przyrody.

Rezerwy przyrody obejmują obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i siedliska grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnie wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi.

Parki krajobrazowe obejmują obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania oraz popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju.

Obszary chronionego krajobrazu obejmują tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełniąca funkcję korytarzy ekologicznych.

Stanowiska dokumentacyjne są to niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych.

Użytki ekologiczne są to zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej, jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków itp.

Zespołami przyrodniczo-krajobrazowymi są fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne.

Sieć obszarów Natura 2000 to spójna funkcjonalnie europejska sieć ekologiczna, stworzona w celu zachowania rodzajów siedlisk przyrodniczych oraz gatunków ważnych dla Wspólnoty Europejskiej. Zadaniem sieci jest utrzymanie różnorodności biologicznej przez ochronę nie tylko najcenniejszych i najrzadszych elementów przyrody, ale też najbardziej typowych, wciąż jeszcze powszechnych układów przyrodniczych charakterystycznych dla regionów biogeograficznych. Sieć obszarów Natura 2000 obejmuje: obszary specjalnej ochrony ptaków, specjalne obszary ochrony siedlisk oraz obszary mające znaczenie dla Wspólnoty.

Obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO) to obszary wyznaczane, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, do ochrony populacji dziko występujących ptaków jednego lub wielu gatunków, w których granicach ptaki mają korzystne warunki bytowania w ciągu całego życia, w dowolnym jego okresie albo stadium rozwoju.

Specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO) to obszary wyznaczane, zgodnie z przepisami prawa Unii Europejskiej, w celu trwałej ochrony siedlisk przyrodniczych lub populacji zagrożonych wyginięciem gatunków roślin lub zwierząt lub w celu odtworzenia właściwego stanu ochrony siedlisk przyrodniczych lub właściwego stanu ochrony tych gatunków.

Obszar mający znaczenie dla Wspólnoty to projektowany specjalny obszar ochrony siedlisk, zatwierdzony przez Komisję Europejską w drodze decyzji, który w regionie biogeograficznym, do którego należy, w znaczący sposób przyczynia się do zachowania lub odtworzenia stanu właściwej ochrony siedliska przyrodniczego lub gatunku będącego przedmiotem zainteresowania Wspólnoty, a także może znacząco przyczynić się do spójności sieci obszarów Natura 2000 i zachowania różnorodności biologicznej w obrębie danego regionu biogeograficznego; w przypadku gatunku zwierząt występujących na dużych obszarach, obszarem mającym znaczenie dla Wspólnoty jest obszar w obrębie naturalnego zasięgu takich gatunków, charakteryzujący się fizycznymi lub biologicznymi czynnikami istotnymi dla ich życia lub rozmnażania.

Wyznaczenie obszaru Natura 2000, zmiana jego granic lub likwidacja następuje w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw środowiska w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw rolnictwa, ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi oraz z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej.

Obszar Natura 2000 może obejmować swym zasięgiem część lub całość obszarów i obiektów objętych innymi formami przyrody (z wyjątkiem ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów).

Dotychczas zgodnie z rozporządzeniem Ministra Środowiska w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków z dnia 12 I 2011 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 133) zostały wyznaczone 144 obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO). Proponowane SOO zostały zgłoszone do Komisji Europejskiej przez Rząd Polski w maju 2004 r. Prace nad precyzowaniem przebiegu granic wyznaczonych obszarów Natura 2000 nadal trwają, dlatego powierzchnie tych obszarów mogą w przyszłości ulegać zmianom.

Pomniki przyrody są to pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzska, skałki, jary, glazy narzutowe oraz jaskinie.

Tereny zieleni to tereny wraz z infrastrukturą techniczną i budynkami funkcjonalnie z nimi związanymi, pokryte roślinnością, znajdujące się w granicach wsi o zwartej zabudowie lub miast, pełniące funkcje estetyczne, rekreacyjne, zdrowotne lub osłonowe, a w szczególności parki, zieleńce, promenady, bulwary, ogrody botaniczne, zoologiczne, jordanowskie i zabytkowe oraz cmentarze, a także zieleń towarzyszącą ulicom, placom, zabytkowym fortyfikacjom, budynkom, składowiskom, lotniskom oraz obiektom kolejowym i przemysłowym.

Parki spacerowo-wypoczynkowe są to tereny zieleni z roślinnością wysoką i niską o powierzchni co najmniej 2 ha, urządzone i konserwowane z przeznaczeniem na cele wypoczynkowe ludności, wyposażone w drogi, aleje spacerowe, ławki, place zabaw, itp. Do powierzchni parków wliczane są również wody znajdujące się na terenie tych obiektów (np. stawy) oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier, itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego.

Do kategorii **zieleńce** zaliczono obiekty o powierzchni poniżej 2 ha, w których funkcji dominuje wypoczynek (np. występują alejki z ławkami, place zabaw, itp.). Do tej kategorii obiektów należy zaliczyć również zieleń przy budynkach użyteczności publicznej (o ile udostępniona jest do użytku powszechnego), pomnikach itp., bulwary i promenady oraz tereny sportów wodnych, otwartych kąpielisk, boisk, placów gier, itp., o ile są dostępne do użytku powszechnego. Zieleńce mogą tworzyć kompozycje zieleni niskiej (trawniki, kwietniki) towarzyszące obiektom architektonicznym oraz tworzyć kompozycje zieleni miejskiej o charakterze parkowym, z elementami nasadzeń drzew i krzewów.

Przez **zieleń uliczną** rozumie się pasy zieleni (drzewa i krzewy lub ich skupiska wraz z pozostałymi składnikami szaty roślinnej) wzdłuż dróg, ulic, ciągów komunikacji miejskiej itp.

Tereny zieleni osiedlowej występują przy zabudowie mieszkaniowej, pełnią funkcję wypoczynkową, izolacyjną i estetyczną.

EKONOMICZNE ASPEKTY OCHRONY ŚRODOWISKA

Dane o **nakładach na środki trwałe** służących **ochronie środowiska i gospodarce wodnej** oraz ich **efektach rzeczowych** prezentuje się zgodnie z Polską Klasyfikacją Statystyczną dotyczącą Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska, wprowadzoną rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 2 III 1999 r. (Dz. U. Nr 25, poz. 218). Klasyfikacja ta opracowana została na podstawie Międzynarodowej Standardowej Statystycznej Klasyfikacji EKG/ONZ dotyczącej Działalności i Urzędzeń Związanych z Ochroną Środowiska i Europejskiego Systemu Zbierania Informacji Ekonomicznych dotyczących Ochrony Środowiska (SERIEE) wdrożonego przez Unię Europejską.

Prezentowane dane dotyczą: osób prawnych i jednostek organizacyjnych niemających osobowości prawnej oraz osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą, w których liczba pracujących przekracza 9 osób (z wyłączeniem indywidualnych gospodarstw rolnych oraz osób fizycznych i spółek cywilnych prowadzących działalność gospodarczą – prowadzących księgi przychodów i rozchodów) jednostek prowadzących działalność zaklasyfikowaną według PKD 2007 do sekcji „Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne” a także spółek wodno-ściekowych bez względu na liczbę pracujących.

Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej są to fundusze tworzone m.in. z: opłat za korzystanie ze środowiska (tj. kwot pieniężnych pobieranych m.in. za: emisję zanieczyszczeń powietrza, składowanie odpadów oraz pobór i korzystanie z wód i wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi), kar za naruszenie wymagań w zakresie ochrony środowiska, spłat pożyczek udzielonych inwestorom.

Dane dotyczące wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej prezentuje się w układzie memoriałowym (z wyjątkiem kar za naruszenia wymagań w zakresie ochrony środowiska – w ujęciu kasowym).

Podziału nakładów na środki trwałe służących ochronie środowiska i gospodarki wodnej oraz uzyskanych efektów rzeczowych według województw dokonano na podstawie faktycznej lokalizacji inwestycji.

WYNIKI BADAŃ – SYNTEZA

WYKORZYSTANIE I OCHRONA POWIERZCHNI ZIEMI

Ogólna powierzchnia geodezyjna województwa kujawsko-pomorskiego (według stanu w dniu 1 stycznia 2013 r.) wynosiła 1797,1 tys. ha, tj. 5,7% *ogólnej powierzchni kraju*. W strukturze gruntów dominowały użytki rolne – 1172,6 tys. ha i grunty leśne oraz zadrzewione i zakrzewione – 438,5 tys. ha, co stanowiło łącznie 89,7% powierzchni województwa. Grunty pod wodami obejmowały powierzchnię 48,1 tys. ha, a grunty zabudowane i zurbanizowane – 86,1 tys. ha.

W okresie od 1 stycznia 2005 r. do 1 stycznia 2013 r. zmniejszyła się powierzchnia użytków rolnych (o 15,5 tys. ha) oraz nieużytków (o 1,6 tys. ha), zwiększyła się natomiast powierzchnia gruntów: zabudowanych i zurbanizowanych (o 7,5 tys. ha), leśnych zadrzewionych i zakrzewionych (o 8,0 tys. ha), pod wodami (o 1,5 tys. ha) oraz użytków ekologicznych (o 1,1 tys. ha). Na powierzchnię użytków rolnych w 2013 r. składały się m.in.: w 84,8% grunty orne, w 11,3% – łąki i pastwiska trwałe, w 2,0% grunty rolne zabudowane oraz w 1,2% – sady.

W 2012 r. powierzchnia użytków rolnych wyłączonych na cele nierolnicze w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła 50 ha i były to głównie grunty III klasy bonitacyjnej – 84,0%. Z produkcji leśnej wyłączono natomiast 11 ha gruntów leśnych. Grunty rolne i leśne wyłączone zostały przeznaczone głównie na cele osiedlowe – 50,8%, pod użytki kopalne – 13,1% oraz na cele przemysłowe – 8,2%. W porównaniu z 2011 r. na cele nierolnicze wyłączono o 3,8% mniej gruntów rolnych, a na cele nieleśne o 35,3% mniej gruntów leśnych, zaś w odniesieniu do 2005 r. odnotowano zwiększenie powierzchni gruntów rolnych wyłączonych na cele nierolnicze o 4,2% i spadek powierzchni gruntów leśnych wyłączonych na cele nieleśne o 21,4%.

W końcu 2012 r. powierzchnia gruntów zdewastowanych i zdegradowanych wymagających rekultywacji i zagospodarowania wyniosła 4,5 tys. ha (7,0% *gruntów w kraju*), w tym 98,9% to grunty zdewastowane, które utraciły całkowicie wartości użytkowe. Od 2005 r. powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji wzrosła o 2,1%. W ciągu 2012 roku rekultywacji poddano 144 ha gruntów (140 ha na cele rolnicze i 4 ha na cele leśne), a zagospodarowano 121 ha gruntów (117 ha na cele rolnicze i 4 ha na cele leśne); przed rokiem rekultywacji poddano 8 ha, a w 2005 r. – 12 ha.

Woda to jeden z ważniejszych komponentów środowiska naturalnego potrzebnych do życia i działalności gospodarczej człowieka. Na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2012 r. pobrano 254,5 hm³ wody (2,3% *poboru wody w kraju*), w tym 33,8% na cele produkcyjne. Ponadto 44,6% przeznaczono na eksploatację sieci wodociągowej, a do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz uzupełnianie stawów rybnych – 21,6%. Pobór wody był o 0,9% wyższy niż w ub. roku i o 5,7% wyższy niż w 2005 r.

Największy pobór wody zanotowano:

- w powiecie świeckim – 14,6% poboru wody w województwie (większość (82,8%) na cele produkcyjne);
- w powiecie inowrocławskim – 12,8% poboru (w tym najwięcej (70,0%) na cele produkcyjne);
- w powiecie nakielskim – 12,4% poboru (większość (86,4%) do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych);
- w Bydgoszczy – 11,1% poboru (w tym najwięcej (69,3%) do eksploatacji sieci wodociągowej).

Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności w 2012 r. wyniosło 224,0 hm³ (*stanowiąc 2,2% zużycia wody w Polsce* oraz 88,0% poboru wody w województwie) i wzrosło w stosunku do ub. roku – o 1,3%, a w odniesieniu do 2005 r. o 6,7%.

Największe zużycie, analogicznie jak w przypadku poboru wody, zanotowano w powiatach: świeckim, inowrocławskim (większość na cele produkcyjne), nakielskim (większość do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania i uzupełniania stawów rybnych) oraz w Bydgoszczy (większość do eksploatacji sieci wodociągowej).

W 2012 r. **ilość ścieków** przemysłowych i komunalnych odprowadzonych do wód powierzchniowych lub do ziemi wyniosła 128,6 hm³, w tym 123,7 hm³ (96,2%) wymagało oczyszczania. *Stanowiło to 5,6% wszystkich ścieków wymagających oczyszczania w Polsce.* Ilość ścieków wymagających oczyszczania wzrosła w odniesieniu do ub. roku o 2,5%, a w stosunku do 2005 r. była o 10,2% większa (*w Polsce odpowiednio: spadek o 3,2% i wzrost o 4,0%*).

Powiaty wytwarzające najwięcej ścieków wymagających oczyszczania to: świecki – 20,8% udziału i toruński – 14,4% oraz miasta na prawach powiatu: Bydgoszcz – 19,8% i Włocławek – 9,6%. Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczania w 2012 r. zostały poddane procesowi oczyszczania w 53 oczyszczalniach przemysłowych i w 144 oczyszczalniach komunalnych. Na koniec 2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim 71,0% ludności korzystało z oczyszczalni ścieków. W stosunku do ub. roku wskaźnik ten wzrósł o 0,8 p. proc., a do 2005 r. – o 7,8 p. proc.

Na terenie województwa kujawsko-pomorskiego w 2012 r. działały 84 **zakłady szczególnie uciążliwe** dla czystości powietrza (w 2011 r. było ich 85, a w 2005 r. – 91). Większość z tych zakładów, bo 73,8%, posiadała urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, ale zaledwie 17,9% z nich było wyposażonych w urządzenia do redukcji zanieczyszczeń gazowych.

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza wyemitowały łącznie 3,9 tys. ton **pyłowych zanieczyszczeń powietrza** (7,4% udziału w kraju) pochodzących głównie ze spalania paliw (prawie 66,6% ogólnej emisji pyłów). Było to o 4,6% mniej niż w ub. roku i o 45,4% mniej niż w 2005 r. Najwięcej zanieczyszczeń pyłowych zanotowano w powiecie inowrocławskim – 31,4%, w 2 miastach na prawach powiatu: Włocławku – 17,2%, Bydgoszczy – 13,1% oraz w powiecie świeckim – 9,8%, tj. łącznie 71,5% ogólnej emisji pyłów. Emisja **zanieczyszczeń gazowych** w województwie kujawsko-pomorskim wyniosła w tym czasie 8456,4 tys. ton, co stanowiło 3,9% emisji krajowej. Wśród zanieczyszczeń gazowych dominował dwutlenek węgla (CO₂) stanowiąc 99,3% ogólnej emisji gazów. Największe ilości gazów łącznie z dwutlenkiem węgla wyemitowały w 2012 r. zakłady w 3 powiatach: inowrocławskim – 26,2%, świeckim – 20,4% i żnińskim – 15,6% oraz zlokalizowane w 2 miastach na prawach powiatu: we Włocławku – 14,7% i w Bydgoszczy – 12,7%, tj. łącznie 89,6% emisji gazów w województwie.

Zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza atmosferycznego w 2012 r. wyemitowały w przeliczeniu na 1 km² powierzchni ogólnej 0,2 ton pyłowych zanieczyszczeń powietrza i 470,6 ton zanieczyszczeń gazowych.

Zanieczyszczenia powietrza wytworzone przez zakłady szczególnie uciążliwe dla czystości powietrza z terenu województwa kujawsko-pomorskiego w 99,2% w przypadku pyłów i w 43,8% w przypadku gazów (bez CO₂), zostały zatrzymane w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń. Wskaźnik dla zanieczyszczeń pyłowych nie zmienił się w skali roku, natomiast od 2005 r. wzrósł o 0,6 p. proc. W przypadku zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) wskaźnik zwiększył się w skali roku o 1,4 p. proc., a w stosunku do 2005 r. – o 17,0 p. proc. W 2012 r. zatrzymano 483,8 tys. ton pyłów i 45,0 tys. ton gazów (bez CO₂). Najwyższy stopień redukcji zanieczyszczeń pyłowych odnotowano w powiecie chełmińskim (100,0%), żnińskim (99,9%), w Toruniu (99,5%), w powiecie inowrocławskim (99,4%) oraz w Bydgoszczy (99,3%). Stopień redukcji wytworzonych zanieczyszczeń gazowych (bez CO₂) był wyższy od średniego w województwie we Włocławku (75,8%) oraz w powiecie wąbrzeskim (66,5%) i lipnowskim (50,0%). Około 25,0% zakładów szczególnie uciążliwych dla czystości powietrza w 2012 r. nie posiadało wyników pomiarów emisji pyłów, a 17,9% z nich nie posiadało wyników pomiarów emisji gazów.

Według stanu na koniec 2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim na składowiskach zakładów pracy nagromadzono 17,4 mln ton **odpadów** uciążliwych dla środowiska (z wyłączeniem komunalnych), co stanowiło 1,1% odpadów krajowych. W latach 2005–2012 ilość odpadów dotychczas składowanych (nagromadzonych) zmniejszyła się o 25,3%. W 2012 r. zakłady wytworzyły 2268,0 tys. ton odpadów, tj. mniej zarówno w stosunku do 2011 r., jak i do 2005 r., odpowiednio o 8,5% i o 28,0%. Odpady poddane odzyskowi stanowiły 86,5% wszystkich

odpadów wytworzonych w ciągu roku. Unieszkodliwiono zaś 5,7% wytworzonych odpadów, głównie poprzez ich składowanie na terenach własnych zakładów, a także na terenach obcych; 7,8% tych odpadów magazynowano czasowo. Ilość odpadów wytworzonych przypadająca średnio na 1 km² wyniosła 126,2 ton (w 2011 r. – 138,0 ton, w 2005 r. – 175,3 t/km²). **Powierzchnia składowania odpadów** niezrekultywowana (według stanu na koniec 2012 r.) wynosiła 218,3 ha i nie zmieniła się w skali roku, a w porównaniu z 2005 r. zmniejszyła się o 30,9%.

Obszarami o największej koncentracji odpadów były powiaty: inowrocławski, świecki, a także miasto na prawach powiatu Toruń, na które przypadało łącznie 99,5% wszystkich odpadów dotychczas składowanych w województwie.

Najwięcej niezrekultywowanych terenów składowania odpadów w 2012 r. znajdowało się w powiatach: inowrocławskim (136,8 ha), świeckim (37,2 ha) oraz w miastach na prawach powiatu: we Włocławku (23,1 ha) i w Toruniu (16,9 ha), co łącznie stanowiło 98,0% terenów składowania odpadów w województwie.

Źródłem powstawania odpadów, obok działalności produkcyjnej, jest także działalność bytowo-gospodarcza człowieka. W 2012 r. zebrano 515,1 tys. ton **odpadów komunalnych** stałych oraz wywieziono 1214,3 dam³ nieczystości ciekłych, tj. mniej w skali roku odpowiednio: o 1,8% i o 2,0%, a w odniesieniu do 2005 r. więcej porównywalnie: o 15,6% i o 9,0%. Z ogólnej ilości zebranych odpadów komunalnych 389,4 tys. ton pochodziło z gospodarstw domowych (na 1 mieszkańca województwa kujawsko-pomorskiego przypadało przeciętnie 185,6 kg takich odpadów; w 2011 r. – 184,9 kg, a w 2005 – 159,4 kg). W 2012 r. selektywnie zebrano zaledwie 9,7% odpadów komunalnych (w 2011 – 9,6%, w 2005 – 2,9%). Odpady wysegregowane z masy zebranych odpadów zmieszanych stanowiły 4,4%. Unieszkodliwiono w procesach mechaniczno-biologicznego przetwarzania 31,6% odpadów zmieszanych, a metodą biologiczną – 9,4% z nich. Deponowanie na składowiskach było nadal podstawowym sposobem postępowania z odpadami komunalnymi. W 2012 r. 54,5% zebranych odpadów trafiło na kontrolowane składowiska. Na koniec roku zarejestrowanych było 45 czynnych kontrolowanych składowisk, które zajmowały powierzchnię 165,7 ha.

W 2012 r. w województwie kujawsko-pomorskim **obszary prawnie chronione** zajmowały łącznie 571,2 tys. ha, co stanowiło 31,8% powierzchni ogólnej województwa oraz 5,6 % *chronionej powierzchni Polski*. Przeciętnie na 1 mieszkańca w województwie przypadało 2725 m² powierzchni prawnie chronionej (w *Polsce* – 2634 m²). Największy udział w powierzchni terenów objętych ochroną przypadał na obszary chronionego krajobrazu (57,7% powierzchni chronionej województwa), które zajmowały powierzchnię 329,7 tys. ha (32 obiekty). Największa koncentracja obszarów prawnie chronionych miała miejsce w powiatach: świeckim (71,0 tys. ha), tucholskim (69,7 tys. ha), sępoleńskim (61,5 tys. ha), brodnickim (57,4 tys. ha) i bydgoskim (57,3 tys. ha) – łącznie 55,5% powierzchni obszarów chronionych w województwie. W województwie kujawsko-pomorskim w końcu 2012 r. ochroną rezerwatową objęte były 94 obiekty o łącznej powierzchni 9,5 tys. ha. Najliczniejsze w województwie były rezerваты leśne chroniące ekosystemy leśne (47 obiektów o łącznej powierzchni 2,1 tys. ha), a największą powierzchnię zajmowały rezerваты faunistyczne (8 obiektów o łącznej powierzchni 3,1 tys. ha). Parki krajobrazowe i obszary chronionego krajobrazu są terenami chronionymi ze względu na walory przyrodniczo-krajobrazowe i pełnią funkcję rekreacyjno-wypoczynkową. W województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. powierzchnia parków krajobrazowych (bez powierzchni rezerwatów i pozostałych form ochrony przyrody) wyniosła 223,5 tys. ha (39,1% powierzchni chronionej). Największym pod względem powierzchni (łącznie z rezerwatami i pozostałymi formami ochrony przyrody położonymi na terenie parku) jest Krajeński Park Krajobrazowy (73,9 tys. ha). Na obszarze parków krajobrazowych lasy stanowiły 39,6% powierzchni, a użytki rolne – 50,5%. Jedną z form ochrony przyrody są pomniki przyrody. W 2012 r. tą formą ochrony objętych było 2675 cennych tworów przyrody ożywionej i nieożywionej, przede wszystkim pojedynczych drzew, które stanowiły 76,4% ogółu pomników. Od 2005 r. przybyło 607 pomników przyrody. Najwięcej pomników przyrody zarejestrowano na terenach powiatów: świeckiego (360), nakielskiego (267) oraz tucholskiego (254). Ponadto na terenie województwa wyodrębniono:

- 48 zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, o powierzchni 3,0 tys. ha,

- 1536 użytków ekologicznych – 5,4 tys. ha,
- 5 stanowisk dokumentacyjnych – 93,6 ha.

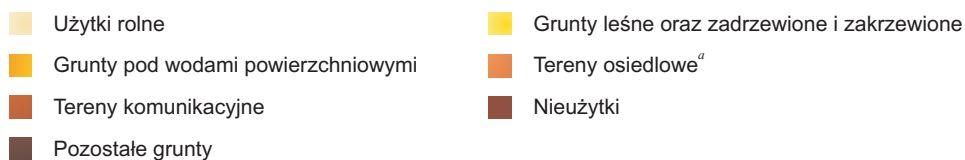
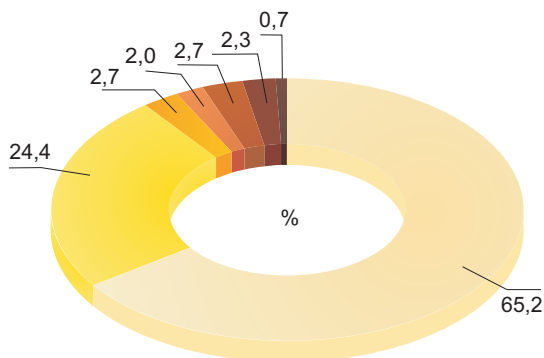
Zapobieganie zanieczyszczeniom i degradacji środowiska wymaga nakładów na ekologiczne przedsięwzięcia inwestycyjne. W 2012 r. **nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska** w województwie kujawsko-pomorskim wyniosły 462,8 mln zł i były o 10,0% niższe niż przed rokiem oraz o 0,2% wyższe niż w 2005 r. *Wydatki te stanowiły 4,6% nakładów na ochronę środowiska w kraju (w 2011 r. – 4,2%, a w 2005 r. – 7,7%) i 4,8% ogółu wydatków inwestycyjnych w województwie (w 2011 r. – 4,5%, w 2005 r. – 8,5%).* Najwięcej środków przeznaczono na gospodarkę ściekową i ochronę wód – 51,4%, w tym na sieć kanalizacyjną odprowadzającą ścieki i wody opadowe przeznaczono 39,3% środków. Na ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu poniesiono 19,6%, a na gospodarkę odpadami – 8,4% wszystkich nakładów inwestycyjnych. Nakłady na środki trwałe służące **gospodarce wodnej** w 2012 r. wyniosły 121,6 mln zł, tj. o 19,7% mniej niż przed rokiem (w stosunku do 2005 r. były ponad dwa razy wyższe). *Nakłady wojewódzkie stanowiły 4,4% krajowych nakładów inwestycyjnych na ten cel (w 2011 r. – 4,8%, a w 2005 – 3,5%) i 1,3% ogółu wydatków inwestycyjnych w województwie (w 2011 r. – 1,3%, w 2005 r. – 1,1%).* Najwięcej środków przeznaczono na ujęcia i doprowadzenia wody – 47,0% wydatków oraz na budowę i modernizację stacji uzdatniania wody – 23,7%. W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa kujawsko-pomorskiego nakłady na środki trwałe służące ochronie środowiska w 2012 r. wyniosły 221 zł, a gospodarce wodnej – 58 zł.

Efekty rzeczowe uzyskane w wyniku przekazania do użytku inwestycji ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie kujawsko-pomorskim w 2012 r. to m.in.:

- sieć wodociągowa o długości 170,8 km,
- sieć kanalizacyjna odprowadzająca ścieki o długości 255,5 km,
- sieć kanalizacyjna odprowadzająca wody opadowe o długości 36,5 km,
- ujęcia wodne o wydajności 3352 m³/dobę,
- stacje uzdatniania wody o wydajności 2192 m³/dobę,
- 2 oczyszczalnie ścieków (1 biologiczna i 1 o podwyższonym usuwaniu biogenów) o łącznej przepustowości 2080 m³/dobę,
- 1543 indywidualnych oczyszczalni ścieków o łącznej wydajności 3897 m³/dobę,
- urządzenia i instalacje do redukcji zanieczyszczeń pyłowych i gazowych – o rocznej wydajności odpowiednio 252 tony i 2821 ton.

KIERUNKI WYKORZYSTANIA POWIERZCHNI WOJEWÓDZTWA W 2013 R.

Stan w dniu 1 I

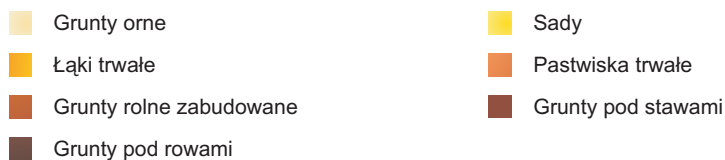
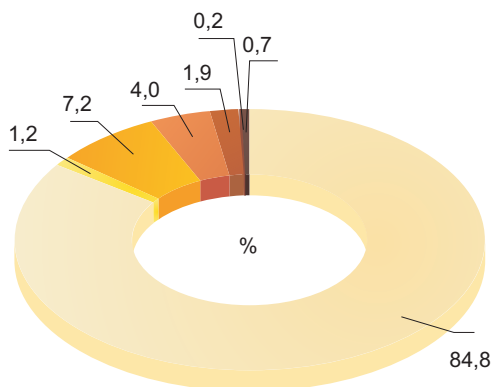

^a Mieszkaniowe, przemysłowe, inne zabudowane, zurbanizowane niezabudowane, rekreacyjno-wypoczynkowe.

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

STRUKTURA POWIERZCHNI GEODEZYJNEJ UŻYTKÓW ROLNYCH W 2013 R.

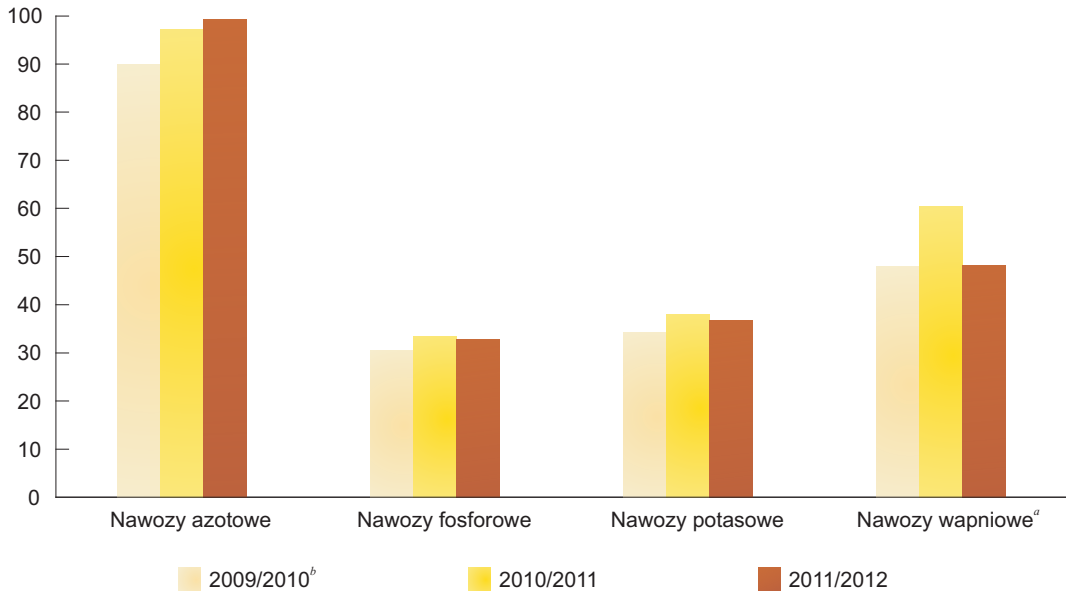
Stan w dniu 1 I

Źródło: dane Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii.

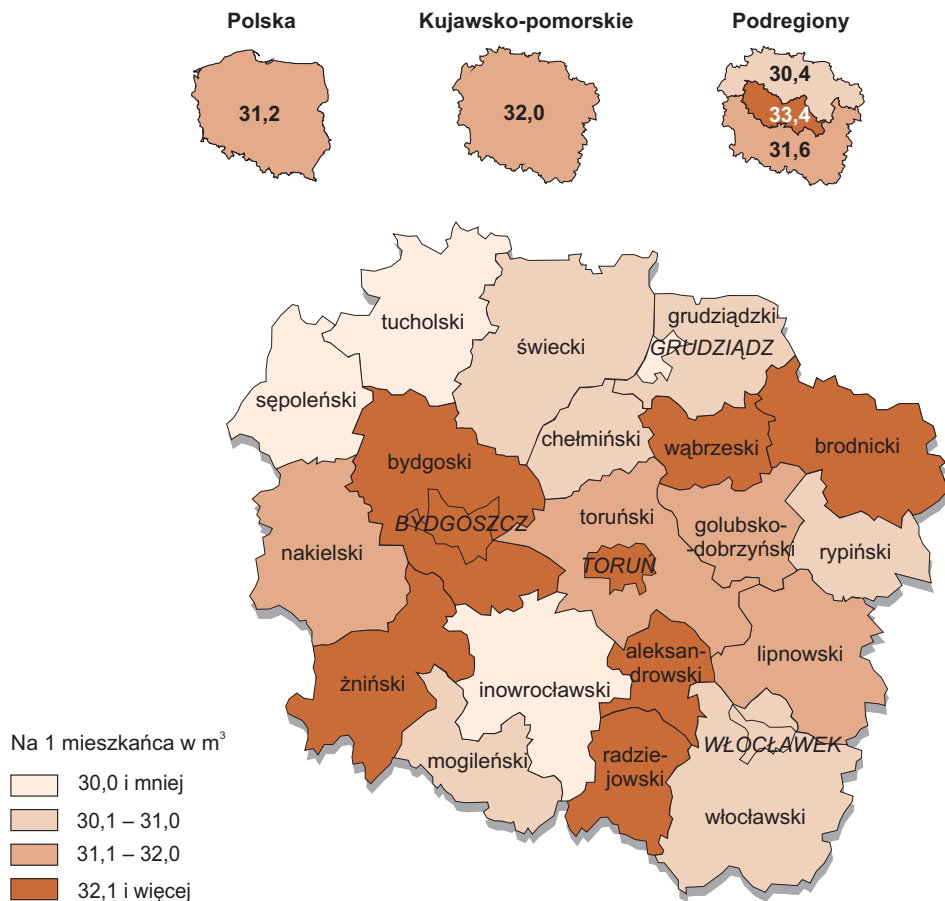
ZUŻYCIE NAWOZÓW MINERALNYCH LUB CHEMICZNYCH ORAZ WAPNIOWYCH

kg/1 ha użytków rolnych

^a Przeważnie w postaci wapna palonego, łącznie z wapnem defekacyjnym. ^b Dane Powszechnego Spisu Rolnego.

ZUŻYCIE WODY Z WODOCIĄGÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH W 2012 R.

LUDNOŚĆ KORZYSTAJĄCA Z OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW W 2012 R.

Miasta

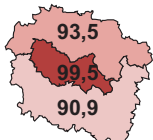
Polska

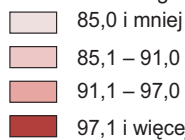
Kujawsko-pomorskie

Podregiony

W % ludności ogółem

Wieś

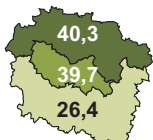
Polska

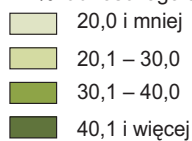
Kujawsko-pomorskie

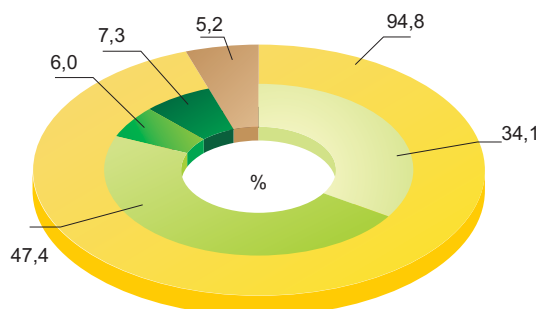
Podregiony

W % ludności ogółem

STRUKTURA ŚCIEKÓW PRZEMYSŁOWYCH WYMAGAJĄCYCH OCZYSZCZENIA ODPROWADZONYCH BEZPOŚREDNIO DO WÓD LUB DO ZIEMI W 2012 R.

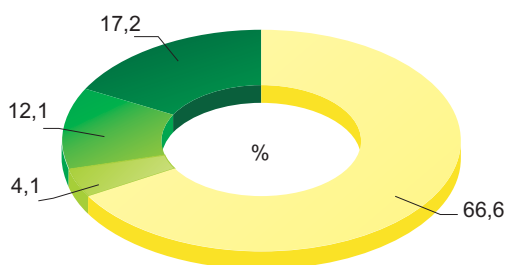

Ścieki:

- oczyszczone
- mechanicznie
- biologicznie
- chemicznie
- z podwyższonym usuwaniem biogenów
- nieoczyszczone

STRUKTURA ZANIECZYSZCZEŃ Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWYCH W 2012 R.

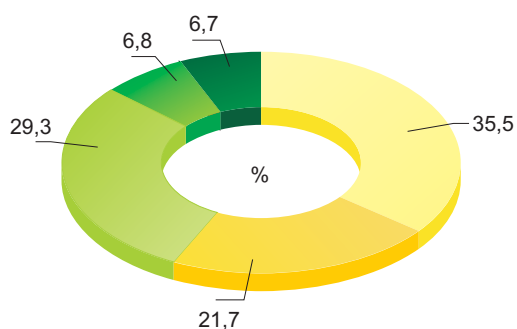
Pyłowych

Emisja zanieczyszczeń pyłowych:

- ze spalania paliw
- cementowo-wapienniczych i materiałów ogniotrwałych
- nawozów sztucznych
- pozostałych

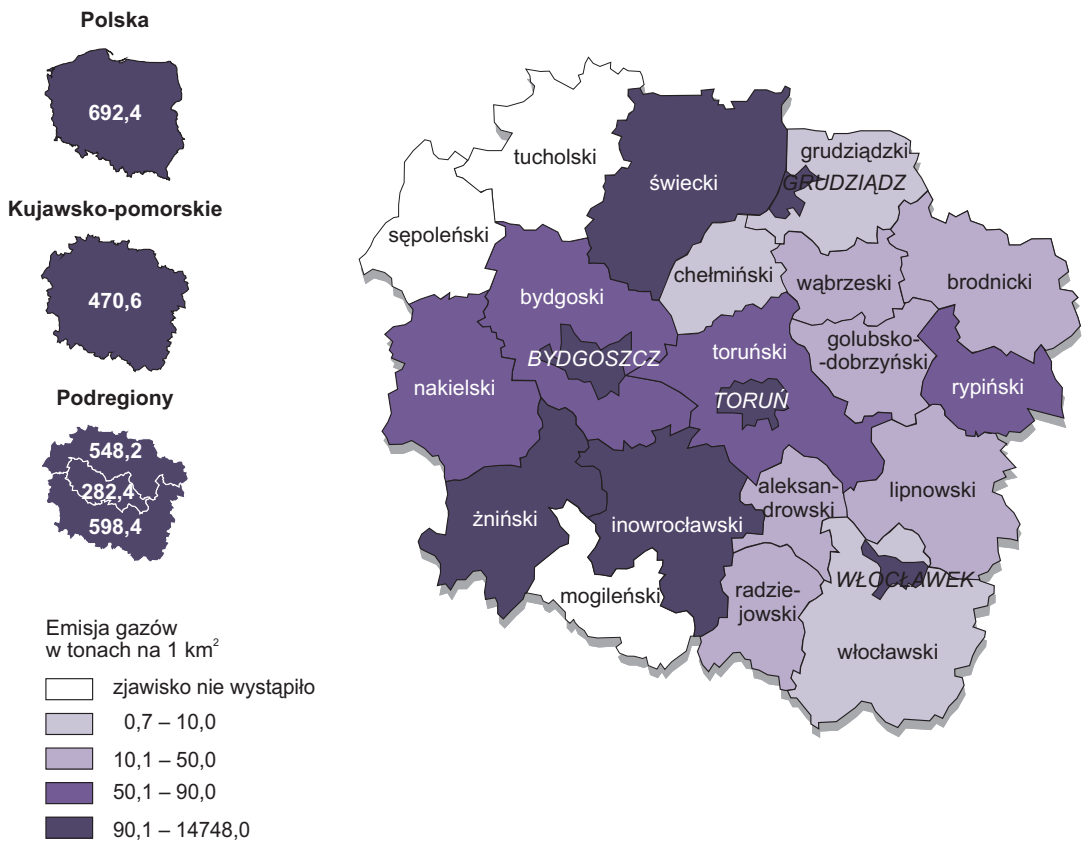
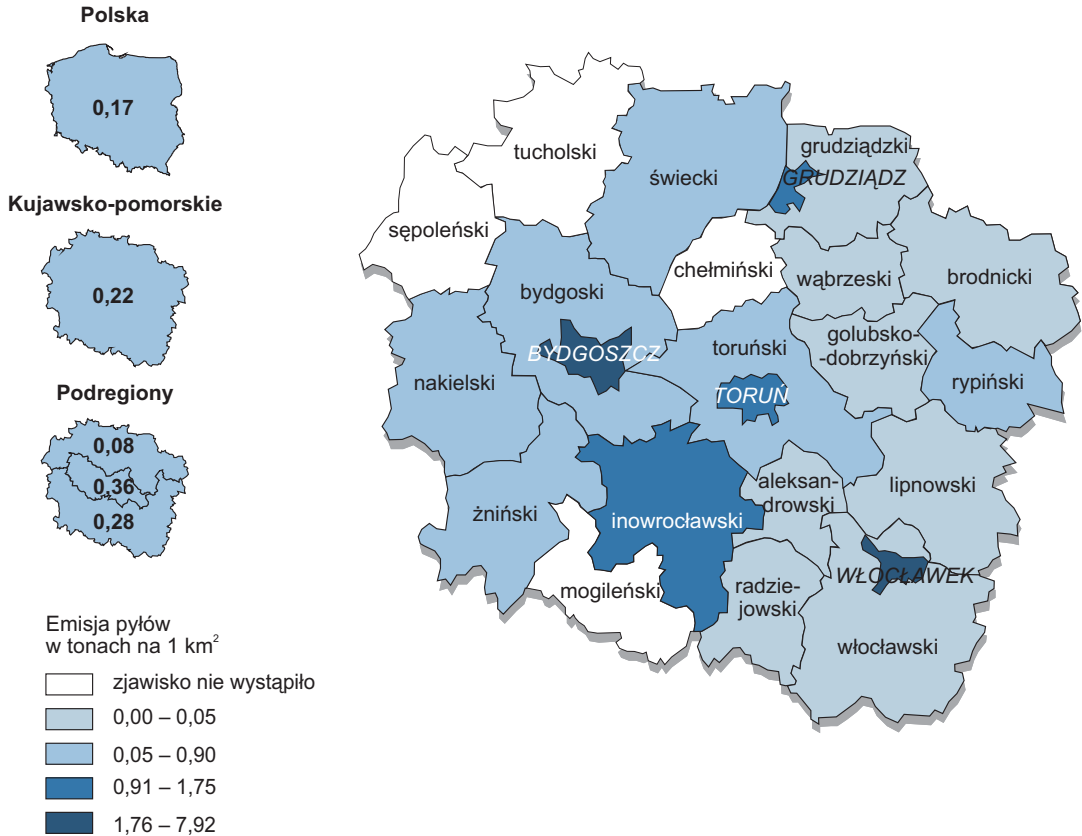
Gazowych (bez CO₂)

Emisja zanieczyszczeń gazowych:

- dwutlenku siarki
- tlenku azotu
- tlenku węgla
- metanu
- pozostałych

EMISJA ZANIECZYSZCZEŃ POWIETRZA Z ZAKŁADÓW SZCZEGÓLNIIE UCIAŹLIWYCH W 2012 R.

POWIERZCHNIA O SZCZEGÓLNYCH WALORACH PRZYRODNICZYCH PRAWNIE CHRONIONA W 2012 R.

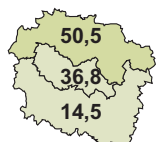
Polska

Kujawsko-pomorskie

Podregiony

Udział obszarów prawnie chronionych
w powierzchni ogółem w %

